

שיחה לעם

רעיון לפרשת השבוע מעובד ע"פ שיחות הרבי מליובאוויטש

עש"ק פר' בהר תשע"ד

מה עניין שמיטה (דווקא) אצל הר סיני?!

זוהי המשמעות הפנימית של כל מצוות התורה: מחד, על האדם לקיים מצוות בתנועה של התבטלות עמוקה לה' - רצוא⁴. ומאידך, עליו 'לרדת לפרטים' ולקיים את המצוות בהתאם להלכה על כל סעיפיה ודקדוקיה⁵ - שוב, ובכך להחזיר את הקדושה עד לפרטים הקטנים ביותר.

מובן אפוא מדוע 'בחרה' מצות השמיטה ללמד על כל המצוות שאפילו פרטי ודקדוקי המצוות ניתנו בסיני, שכן במצוה זו נראה בגלוי תוכן הפנימי של כל המצוות - שילוב הפכים של 'רצוא' ו'שוב'. הכוח לשלב ולמזג בין שני הפכים הללו ניתן לנו מהר סיני, כדלקמן.

חז"ל מספרים (מדרש תהלים סח, יז. וראה גם מגילה כט.) שבשעת מתן תורה התאספו כל ההרים וכל אחד טען שמן הראוי לתת עליו את התורה. הר תבור טען שהוא חשוב בכך שהוא גבוה מכל ההרים, ואילו הר הכרמל טען שהוא סייע לקריעת ים־סוף. ביטל הקב"ה את טענותיהם בשל היותם גאים, והחליט לתת את התורה על הר סיני שהוא "מכיך מכל טוריא" - נמוך ושפל מכל ההרים.

ובזה יש לתמוה: אם ישנה חשיבות לשפלות, מדוע לא ניתנה התורה בעמק, או לכל הפחות במישור. ואם ישנה חשיבות לגובה, מדוע לא ניתנה התורה על ההר הגבוה ביותר?

ההסבר לכך נעוץ ביסודו ועיקרו של מתן־תורה. קודם מתן תורה היה פירוד בין ענייני החומר לענייני הרוח - "השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם"⁶. בלתי אפשרי היה למזגם ולחברם יחד. במתן־תורה ניתן הכוח והאפשרות להחזיר קדושה בגשמיות, כך שהקדושה תישאר קבועה בחפץ הגשמי שבו קיימו את המצוה.

חידוש זה של מתן תורה בא לידי ביטוי בהר סיני, שגם בו מצינו שילוב של שתי קצוות מנוגדים - שפלות וגבהות כאחד. מצד אחד היה 'הר' המנותק מהמטה (מהגשמיות), ומצד שני היה נמוך ושפל - דבר המסמל קשר לפרטים והדקדוקים של המטה.

מכאן ניתן ללמוד שבכדי לקבל את התורה דרושים שני תנאים. מצד אחד על היהודי לעמוד בתוקף ובנחישות ('הר') בקיום המצוות, כדברי השולחן־ערוך בתחילתו "לא יתבייש מפני בני־אדם המלעיגים עליו בעבודת ה' יתברך"; ומצד שני נדרש ממנו לנהוג בענוה ושפלות ('סיני')⁷. כאשר משלב האדם שתי תנועות אלו, מובטח לו שיוכל לקבל ולהבין את דברי התורה שלומד⁸.

(על־פי לקוטי־שיחות חלק א)

הפרשה בתחילתה עוסקת במצות השמיטה על כל פרטיה בנוסף לאזכור המצוה בפרשת משפטים באופן כללי. וכך אומרת התורה: "וידבר ה' אל משה בהר סיני... ושבתה הארץ שבת לה".

שואל על כך רש"י: "מה עניין שמיטה אצל הר סיני, והלא כל המצוות נאמרו מסיני?!" ומשיב, שבאמצעות מצוה זו למדים על כל מצוות התורה: "מה שמיטה - נאמרו כללותיה ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני". הכול נאמר למשה מסיני, עד לפרט הקטן ביותר.

צריך להבין:

לכאורה מתאים יותר ללמוד עניין כה משמעותי ממצוה כללית הנוגעת לכל התורה. מדוע אפוא 'בחרה' התורה דווקא את מצות השמיטה שתהיה 'בניין אב' על כל המצוות, ברבזמן שהיא לכאורה מצוה פרטית המוגבלת לזמן ומקום - רק בזמן שהיובל נוהג¹ ורק בארץ ישראל?

בהכרח לומר, שבמובן מסוים, יש במצוה זו עניין כללי השייך לתורה כולה.

להבנת הדברים, יש להקדים את תוכנה הפנימי של מצות השמיטה:

אחת לשבע שנים נדרש האדם לחדול מעיסוקיו בענייני החומר, להתעלות לדרגה שלמעלה מטבע העולם² ולשים מבטחו בה' שימלא את כל מחסורו באופן שלמעלה מדרך הטבע. כלומר, בששת השנים הראשונות תפקידו של היהודי להתעסק בענייני העולם³ על־פי התורה כדי לזככם ולבררם ('עבודת הברורים'). אך בשנה השביעית היהודי נדרש להעמיד את עצמו בדרגה גבוהה שלמעלה מן העולם - הידבקות מוחלטת בה'.

מעין עניין זה ישנו מידי שבוע ביום השבת, בו נדרש היהודי להתעלות לדרגה שאינה קשורה כלל לענייני העולם, ולכן אסורה עשיית מלאכה - 'עובדין דחול'. אך שונה הדבר בשנת השמיטה, בה מותר להתעסק במלאכת חולין, והאיסור בה מוגבל רק בנוגע למלאכת עבודת האדמה. דבר זה מדגיש את מעלתה של השמיטה על־פני השבת, שדווקא בשמיטה ניתן להחזיר את האלוקות הנעלית מהעולם (הקשורה לשנת השמיטה) בתוך ענייני העולם.

נמצא, שבמצות השמיטה ישנו שילוב הפכים. העובדה שמותר להתעסק בענייני העולם, מהווה הוכחה שהאדם נמצא בתוך העולם, אך יחד עם זאת הוא נדרש להכניס במעשיו את הקדושה העצומה של השמיטה הנעלית מן העולם (המוגדרת בתורה "שבת להוי").

¹ גם לדעות ששמיטה נוהגת אף בזמן הזה - הרי לדעת רוב הפוסקים זהו רק מדרבנן (ראה רמב"ם הלכות שמיטה יובל פרק י' הלכה ט', טור יורה־דעה סימן של"א).

² כפי שנאמר במצות השמיטה "ושבתה הארץ שבת להוי". שם הויה מצביע על דרגה שלמעלה מהבריאה.

³ הנהגת הטבע - "הטבע" בגימטריה "אֵלֵהִים".

⁴ כפי שמסביר אדמו"ר הזקן בחניא, שבשעת העסק בתורה ומצוות ותפילה על האדם להיות בתנועה של "מסירות נפש" וביטול "כמו בצאתה מן הגוף" (פרק מ"א).

⁵ לדוגמה: זמני המצוה, מקום המצוה, וכן שאר ההגבלות הגשמיות.

⁶ כפי שמארין המדרש, שקודם מתן תורה הייתה 'גזירה' שלא יהיה שום חיבור בין השמים (רוחניות) לארץ (גשמיות); ובשעת מתן תורה ביטל הקב"ה את הגזירה ואמר "התחתונים יעלו לעליונים, והעליונים ירדו לתחתונים" - חיבור הרוחניות והגשמיות (שמות רבה פרשה י"ב פסקה ג').

⁷ שהרי על אנשים שיש בהם גסות הרוח וגאווה - אומר הקב"ה - "אין אני והוא יכולין לדור בעולם" (סוטה דף ה' עמוד א').

⁸ כך גם בתפילה מקדימים בראש ובראשונה את עניין הביטול - "ונפשי כעפר לכל תהי", ורק לאחר מכן מבקשים על פתיחת הלב בתורה - "פתח ליבי בתורתך".